

fallit intuentem, cum de pessimo loquitur bona, de adultero casta, de sacrilego religiosa. Tunc enim abluit, quando mentitur. Nam si de occulto scelerato fama verum loquatur, tunc non abluit, sed maculat eum qui ab illo acceperit baptismum. Ac per hoc fama ista, quam patronam tam malæ causæ adhibere voluisti, vide qualis sit, quæ mendax abluit, et verax polluit: ut scilicet mirifica tua disputatione, tunc apud eam non sit aqua mendax, quando ipsa fit mendax.

XV. Sed quid hinc opus est diutius loqui, cum Felicianus hodie sedeat inter episcopos vestros, qui cum ab eis disjunctus esset, et Maximiano in catena sacrilegii cohæret, quoscumque baptizavit, nemo post eum rebaptizavit. Quæro a Petiliano cujusmodi habuerit tunc ille conscientiam? Ei lego decretum Bagaiensis concilii, ubi scriptum est: « Nec solum hunc sceleris sui mors justa condemnat: trahit etiam ad consortium criminis plurimos catena sacrilegii, de quibus scriptum est: « Venenum aspidum sub » labiis eorum, quorum os maledictione et amaritudine » plenum est¹. » Inter hos enim plurimos etiam Felicianus annumeratur, qui talibus labiis et tali ore baptizavit: horum aliquem non respuistis, non rescidistis, non destruxistis: et quia verbis evangelicis, in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, per qualem libet linguam atque conscientiam consecrata est aqua, non mendacem, sed veracem agnovistis atque recepistis. A te autem quæro de isto Feliciano, cujus tam mala cum in catena sacrilegii baptizaret, fuerat conscientia, quid erat tunc in publica fama? Atque ipsum concilium identidem recito, ubi scriptum est: « Famosi ergo criminis reos Victorianum Carcabianensem, » et inter cæteros quos repetere piget: « Prætextatum Assuritanum, et Felicianum Mustitanum,

¹ Psal. xiii, 3.

qui funesto opere perditionis vas sordidum collecta fœculentia glutinarunt, » paulo post, « plenarii concilii ore veridico damnatos esse cognoscite. »

XVI. Quid ad ista respondes? Si non baptizat a vestra communione separatus: lego baptizasse cum Maximiano ad consortium criminis tractos. Si non baptizat qui peccat in Deum: lego baptizasse catena sacrilegii colligatos. Si conscientia sancte dantis attenditur, quæ abluat accipientis: lego baptizasse morsibus aspidum venenosos. Si conscientia dantis ut possit abluere, publica fama ejus attenditur: lego baptizasse famosi criminis reos. Manet adhuc in corpore Felicianus, cum illo sunt omnes ab illo in sacrilegio schismatis baptizati, in communionem autem vestram recepti, nec ab ullo rebaptizati. Contra Petilianum, baptizavit sacrilega conscientia maculosus; contra te baptizavit famosi criminis reus. Qua ratione vos, quæso, defenditis, nisi ut quod et nos dicimus, vestris factis convicti aliquando dicatis, quod nec conscientia, nec fama dantis abluat accipientis conscientiam, sed fides accipientis ipsius, dantis autem Dei gratia, non hominis: quod si et conscientia bonæ interrogatio in accipiente non fuerit, fidesque ipsa vel tota, vel ex parte aliqua vacillaverit, mores hominum esse corrigendos, non sacramenta destruenda, quæ non alia vel similia, sed tu omnino eadem confiteris: sicut eorum quos Felicianus et Prætextatus in sacrilego schismate baptizarunt, vitam et voluntatem corrigendam existimastis, ne in illo schismate sacrilego permanerent; non violandum baptismum, licet indignissimis per indignissimos ministratum.

XVII. Frustra igitur ore maledico conscientiam nostram tanquam publicatam atque damnatam crimine thurificationis, traditionis, persecutionis, accusare voluisti, ut ex hoc velut probares nos baptismum dare non posse: cum

et falsa jactetis ; et quomodo se illud habeat , certe Maximianensium sacrilegii crimine damnata conscientia dare potuit baptismum , quem rescindere timuistis , et quem dari etiam a persecutoribus posse per vos quoque ipsos docetur , qui eosdem Maximianenses acerrime persecuti , non solum baptizatis , sed vos solos baptizare debere contenditis :

XVIII. Dicis in Lege scriptum : « Oleum peccatoris » nolo unguat caput meum ¹. » Quod neque ita scriptum est , nec sicut putas intelligendum. Sed numquid non est oleum peccatoris oleum sacrilegorum Prætextati et Feliciani ? Dicis item scriptum esse : « Qui baptizatur a mortuo , quid ei prodest lavatio ejus ² ? » Quod nec diligenter attendis , nec ex ipsa circumstantia lectionis quid sit intelligis. Verumtamen intende quid sonet disertissima illa Bagaitana sententia : « Optata quidem , inquit , pacis et concordiae est juncta germanitas : sicut scriptum est : « Justitia et pax osculatae sunt invicem ³ : » sed veridica unda in asperos scopulos nonnullorum naufraga projecta sunt membra , Ægyptiorum ad modum exemplo pereuntium funeribus plena sunt littora , quibus in ipsa morte major est poena , quod post extortam aquis ultricibus animam , nec ipsam inveniunt sepulturam. » Isti ergo non solum mortui , verumetiam , quod est gravius , insepulti , quomodo baptizare potuerunt ? Quomodo profuit lavatio eis , qui ab his mortuis baptizati sunt , quos in eodem lavacro susceptos denuo non lavistis , si ut putas illud intelligendum est ? Non quod in Epistola mea ⁴ , cui respondere tibi videris , putas « quod idoli cultorem tanquam gravissimi peccati reum tantummodo exceperim ; » et instas vehementer , « ut probes nullum excipi peccatorem in eo

¹ Psal. cxl, 5. — ² Eccli. xxxiv, 30. — ³ Psal. lxxxiv, 11. — ⁴ Vide lib. I contra Petilian. cap. 9.

quod scriptum esse dicis : « Oleum peccatoris nolo unguat » caput meum ¹. » Felicianum et Prætextatum respice , utrum peccatores non fuerint , quando sacrilegii catena cum Maximiano pertrahi a tam magno concilio dicebantur. Aude asserere , aude contendere , aude saltem dicere , peccatores quidem fuisse , sed occultos , quos ibi lego famosi criminis reos. Quanquam et si leviter peccavissent , et si latuissent ; tu hoc testimonio quod ponis de oleo peccatoris in ista suggestionem extorquere conaris , nullum excipi peccatorem. Ubi eritis , si ita est ? quo fugietis ? In quibus vos latebris , cum vestris sacrilegis , cum vestris famosi criminis reis , cum vestris cadaveribus insepultis , abscondere poteritis ?

XIX. Dicis , cum objicitur : « Qua nobis licentia jus baptismi vindicemus , quod non de merito actuum , non de vitae innocentia tractemus , sed cuicumque licere dicamus , et quasi præjudicatis criminibus rei , dum et peccatoribus inesse baptizandi facultatem volumus ostendere , nos aperte peccasse fateamur : » quasi propter merita nostra contra Deum nobis loquendum sit , ut quam justi sumus , tam justum baptismum esse faciamus ; cum et nulli hominum de sua justitia præsumendum sit ; et hinc maxime baptismum Christi probemus esse , non hominum , quia non fit varius humanorum varietate meritum. Unde uberius disputarem , nisi a vobis dato compendio magis uterer. Suscepto enim baptismo , neque destructo , quem Maximianenses dederunt , aspides , viperæ , parricidæ , cadavera Ægyptia , et quidquid aliud in eos Bagaiensis concilii , ut nostra causa facillima fieret , ore grandiloquo declamatum est , satis et ipsi judicatis , non eorum meritis a quibus ministratur , nec eorum quibus ministratur , constare baptismum , sed propria sanctitate atque veritate ,

¹ Psal. cxl, 5.

propter eum a quo institutus est, male utentibus ad perniciem, bene utentibus ad salutem.

XX. Miror autem quomodo etiam tibi persuaderi potuerit, ut in tua disputatione mentionem faceres Cypriani, cujus Litteris etiam ipsis quas ejus esse dicitis de baptismo destruendo, qui apud hæreticos vel schismaticos datur, tota causa vestra subvertitur. Sed hoc adversus Maximianenses, vel alios qui baptismum sive apud nos, sive apud vos datum non suscipiunt, agere debemus: vos autem jam causam istam mira facilitate finistis, jam baptismum in sacrilego schismate Maximiani datum cum Prætextato et Feliciano in eorum populis suscepistis, jam contra Cypriani quas dicitis Litteras, et quibuscumque aliis hoc visum est, sine ulla dubitatione fecistis. Nam quod dicitis, Orientales ideo vestrorum communione discretos, quia postea nobis consentiendo, judicium suum quod habuerunt de baptismo rescindere maluerunt. Si hoc ab aliquibus paucis Orientalibus factum est, (quod quidem interest utrum possit ostendi,) profecto suum judicium correxerunt: et vos suscepto baptismo qui datus est in schismate Maximiani, antiquam vestram sententiam rescidistis, tamen vobiscum estis, et cum Orientalibus esse non vultis.

XXI. Sed videlicet invenisse tibi videris ubi tuam eloquentiam dilatares, cum ad id quod ego in Epistola mea posui¹: « Sive a fidei, sive a perfido dispensatore sacramentum baptismi quisque percipiat, spes ei omnis in Christo sit: » exclamas et dicitis: « O præclarum sacerdotis imperium, o laudabilia boni patris præcepta justitiæ. Nihil, inquit, inter fidelem perfidumque discernas, idem tibi pius atque impius videatur: nihil prodest bonis moribus vivere; quia quidquid justo licet, potest et injustus

¹ Vide lib. I contra Petilian. cap. 6.

implere. Quid hoc præcepto dici iniquius potest? Purificet alium maculosus, abluat sordidus, emundet immundus, det infidelis fidem, criminosus faciat innocentem? » Hæc certe verba tua sunt, quibus sententiam meam reprehendis; cum hoc ego omnino non consenserim, neque scripserim: quoniam et inter fidelem perfidumque plurimum distat, non ad sacramentum, si hoc uterque habet, sed ad meritum, quia hoc alter ad salutem habet, alter ad poenam: nec quidquid justo licet, potest et injustus implere; quia et si potest injustus baptizare, non tamen potest in regnum cœlorum injustus intrare: nec purificat vel abluit vel emundat, nec innocentem facit quemquam qui ei ministrat baptismum, sed dantis Dei gratia, et percipientis bona conscientia. Sed tu aspice utrum nihil inter Primianum Felicianumque distaret, cum Primianus inter trecentos decem sederet, a quibus ille dicebatur: « Quod » venenum aspidum esset sub labiis ejus, et veloces haberet pedes ad effundendum sanguinem, et contribulatio » et infelicitas in viis ejus, et viam pacis non agnosceret, » nec esset timor Dei ante oculos ejus¹: » utrum tunc non esset maculosus, immundus, sordidus, « qui vas sordidum collecta fœculentia glutinavit; » non infidelis, « venenum aspidum sub labiis habens; » non criminosus, « famosi criminis reus. » Et tamen et ipse cum Primiano nunc vester episcopus sedet: et quos tunc baptizavit, nusquam postea lotos vobiscum nunc habet.

XXII. Et adhuc pugnatis adversus veritatem, nec conceditis ut « Christus semper det fidem, Christus sit origo Christiani, in Christo radicem Christianus infigat, Christus Christiani sit caput. » Quibus verbis meis in illa Epistola contra Petilianum positus, tua verba subjungis, et dicitis: « Hoc et nos suademus, hoc volumus; sed quæ-

¹ Psal. xii, 3.

rimus per quem hoc melius fiat. » Nec attendis hoc non suadere Petilianum, cui tunc respondi, et cujus Epistolam adversus responsum meam defendere atque affirmare conaris. Ille quippe dixit aperte : « Conscientia sancte dantis attenditur, quæ abluat accipientis, nam qui fidem a perfido sumpserit, non fidem percipit, sed reatum. » Dic mihi quem locum Christo reliquerit ad abluendum conscientiam baptizati, aut a quo fidem percipiat baptizatus, quando conscientiam dantis dicis attendi quæ abluat, et non fidem percipere, sed reatum, qui fidem sumit a perfido? Tu quidem succumbere videris tanto ponderi veritatis, et dicis hoc te suadere, et hoc velle, ut Christus det fidem, atque ad ineundam vitam novam Christus abluat Christianum, quæris autem per quem melius fiat, quod sine ministro fieri non oportet. Petilianus tamen non dixit : Conscientia ministrantis attenditur, per quam Christus abluat accipientis, aut per quam Christus det fidem : sed ipsa conscientia dantis, voluit accipientis abluere conscientiam. Nec dixit : Quisquis fidem per perfidum sumpserit, non fidem percipit, sed reatum ; ut a Christo quamvis per alium sumere videretur : sed omnino dixit : « a perfido sumpserit. » Atque ad hoc, quasi probaret, adjunxit : « Omnis enim res origine et radice consistit ; et si caput non habeat aliquid, nihil est : » ipsum scilicet ministrum, cujus conscientiam dixit attendi, non per quam Christus abluat, sed quæ abluat accipientis, ipsum prorsus ministrum originem, radicem, caputque faciens baptizati.

XXIII. Proinde hoc loco, non Petiliano, cujus verba non defendisti, sed tibi respondeo, qui pro tua sententia nescio quid aliud, non quod ille, dixisti. Tu enim, sicut scribis, hoc vis, hoc suades, ut non, sicut dixit, conscientia sancte dantis abluat accipientem, vel accipienti det

fidem, neque ut ipsa sit origo et radix caputque credentis, sed per ipsam Christus abluat, per ipsam Christus det fidem, per ipsam Christus sit origo Christiani, per ipsam in Christo radicem Christianus infigat, per ipsam Christus Christiani sit caput. Ideo enim quæris per quem melius fiat, quod a Christo fieri concedis : ubi et tu, quantum video, non negas hoc fieri posse etiam per ministrum malum, sed dicis melius posse per bonum. Quid est enim aliud quod dicis : « Hoc et nos suademus, hoc volumus ; sed quærimus per quem melius fiat ? » Ac per hoc abluit Christus et per maculosam non sancte dantis, sed melius per mundam sancte dantis conscientiam : dat fidem Christus et per ministrum malum, sed melius per bonum : fit Christus origo Christiani et per dispensatorem infidelem, sed melius per fidelem : Christianus radicem figit in Christo etiam per colonum reprobum, sed melius per probum : potest Christus esse caput Christiani et per Felicianum, sed melius existimas per Primianum.

XXIV. Parva itaque inter nos in hac re aut fortasse nulla dissensio est. Nam et ego dico melius per bonum ministrum quam per malum dispensari sacramenta divina : verum hoc propter ipsum ministrum melius est, ut eis rebus quas ministrat, vita et moribus congruat ; non propter illum qui etiam si incurrerit in ministrum malum dispensantem veritatem, securitatem accipit a Domino suo monente ac dicente : « Quæ dicunt facite, quæ autem » faciunt, facere nolite ; dicunt enim, et non faciunt¹. » Addo etiam ad hoc esse melius, ut ille cui ministratur, ministri boni probitatem ac sanctitatem diligendo facilius imitetur : sed non ideo veriora et sanctiora sunt quæ ministrantur, quia per meliorem ministrantur. Illa namque per se ipsa vera et sancta sunt propter Deum verum et

¹ Math. xxii, 3.

sanctum cuius sunt : et ideo fieri potest, ut accedens ad societatem populi Dei, alium inveniatur quo facile baptizetur, alium eligat quem salubriter imitetur. Certus est enim sanctum esse sacramentum Christi, etiam si per minus sanctum, vel non sanctum hominem ministratum est; se autem ejusdem ipsius sacramenti sanctitate puniri, si indigne acceperit, si male usus fuerit, si non ei convenienter et congrue vixerit.

XXV. Nam quæro abs te, Si forte quem Primianus in vestra communione baptizavit, pessime vivat, quem vero Felicianus in Maximiani schismate baptizavit, optime vivat, cuinam eorum patere existimas regnum Dei, utrum ei quem baptizavit secundum te bonus malum, an ei qui baptizavit secundum Bagaiense concilium sacrilegus religiosus? sed forte dicis, et verum dicis: Non potest esse religiosus in schismate constitutus. Assentio: verumtamen potest esse in vestra communione sacrilegus vel occultus, a Primiano, quem religiosum creditis, baptizatus. Porro si ille quem Felicianus in catena sacrilegii baptizavit, relicto schismatis sacrilegio ecclesiastica communione corrigetur, numquid audes dicere quod melior in illo baptismus fieret, quamvis negare non audeas ipsum hominem fieri potuisse meliorem? Hoc enim et ipso facto judicatis; quandoquidem illos omnes, quos Felicianus et Prætextatus in damnato et detestato a vobis sacrilegio schismatis baptizaverunt, cum illis ad vos redeuntibus sine ulla destructione vel repetitione baptismi suscepistis. Si autem quod dixisti, « sed quærimus per quem melius fiat, » comparativum gradum pro positivo posuisti, sic dicens: Quærimus per quem melius fiat; » ac si diceres, Quærimus per quem bene fiat, volens intelligi per malum ministrum male fieri: non te verbo urgeo, sed admoneo potius te dicere debuisse: Quærimus per quem fiat, quam: Quæri-

mus per quem bene fiat: quasi posset fieri ut non bene Christus det fidem, non bene sit Christus origo caputque Christiani, non bene radix figatur in Christo. Aut enim non fit, aut si fit, procul dubio bene fit.

XXVI. Verumtamen ista tractamus, ne propter malos dispensatores, non tamen suorum, sed Dominicorum sacramentorum, quos necesse est usque ad tempus ventilationis aræ Dominicæ commisceri, deseratur ipsa unitas frumentorum. Schisma autem facere ab unitate Christi, aut in schismate esse, profecto malum est, et magnum malum: nec omnino fieri potest, ut Christus det schismatico, non fidem, sed sacrilegum errorem, aut in Christo radicem schismaticus fixerit, aut schismatico Christus sit origo et caput: et tamen baptismum Christi si dederit, datum erit; si acceperit, acceptum erit; non ad vitam æternam, sed ad pœnam æternam, si in eo sacrilegio perseverarit; non in malum convertendo bonum quod habet, sed malo suo bonum habendo quandiu malus habet.

XXVII. Quæris forte ut hoc probem: quid aliud tibi dicam, nisi quod hoc opere institui? Bagaiense decretum lege, Felicianum et Prætextatum intueri: schismatici dederunt, utrique a vobis recepti et collecti sunt; nec illi degradati, nec illi rebaptizati. Jam certe non quæris utrum fiat melius per justum ministrum, an per injustum: quoniam non ideo est baptismus melior quem dedit Primianus secundum vos justus, quam ille quem dedit Felicianus injustus. Certe jam intelligere cogaris quomodo Apostolus dixerit: « Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus¹: » teque frustra dixisse recolis, « Sicut qui plantat et rigat, non nisi colonus diligens et fidelis inquiritur, sic etiam in sa-

¹ 1 Cor. III, 7.

cramento baptismatis non nisi justissimus operarius approbatur. » Ecce nec diligens, nec fidelis, nec justissimus, sed potius salutis suæ negligens, et infidelis, et injustissimus Felicianus fuit, quando Maximiano sociatus, et sicut trecenti et decem vestri unius ore disertissimo personant, in catena sacrilegii constitutus, baptismum quem non ausi estis rescindere, ministravit.

XXVIII. Certe ad hanc causam cernis non pertinere testimonium quod ex Propheta posuisti : « Dabo vobis » pastores secundum cor meum, et pascent vos pascentes » cum disciplina ¹. » Felicianus enim nec secundum cor Dei sacrilegus erat, nec oves ejus in sacrilego schismate pascebat cum disciplina; et tamen baptizabat eos, in quibus receptis cognovistis, non ipsius, sed Dei fuisse quod dabat. Certe perspicis quomodo a me de Scriptura sancta commemoratum est, « Bonum esse confidere in Domino, » quam confidere in homine ² : » teque inaniter, quantum ad hanc causam pertinet, respondisse : « quod ideo magis ut justus et fidelis sit per quem hoc sacramentum celebretur inquiras, quia spem et fiduciam Dei, non hominis habes; Dei esse autem fidem atque justitiam, quam semper in ejus ministris attendis. » Ecce in Feliciano, quando suit famosi criminis reus, nec justitia, nec fides erat, et tamen baptismus erat, est quibus ab eo datus est, cum a vobis collecti sunt, eis accessisse justitiam dicitis, baptismum defuisse non dicitis.

XXIX. Proinde quod deinceps a me quæris : « Si a quocumque et quomodocumque datum baptisma rescindi non debet, cur post Joannem Apostoli baptizaverint? » tu jam solve quæstionem, si ut dicis, post Joannem Apostoli baptizaverunt, cur post Felicianum, quos in sacrilego schismate baptizaverat, vestri non baptizaverint? Et hinc

¹ Jerem. iii, 15. — ² Psal. cxvii, 8.

saltem disce, quidquid illud est quod de Joannis baptismo vel legitur, vel disseritur, ab hac causa esse penitus alienum. Quid autem tibi visum sit nescio, « ut Judæos quibus ait Petrus, Baptizetur unusquisque vestrum in nomine Domini Jesu Christi ¹, jam fuisse a Moyse diceres baptizatos, » qui post tot generationes nati fuerunt, quam ille Dei famulus majores eorum per Rubrum mare trajecit ². Aut si propterea a Moyse baptismum habebant, quia ex illis propagati sunt, quos in Moyse baptizatos dicit Apostolus ³ : aude dicere omnes qui nascuntur ex fidelibus Christianis, Christianum jam habere baptismum. Quod vides, ut arbitror, quanta vanitate dicatur. Sed quomodo se habeat illud, etiam si post Moysen Dei famulum Apostoli non baptizassent, te urgerem reddere rationem, cur post Felicianum Maximianensem sacrilegum vestri non baptizassent.

XXX. Jam illud quod posui, « Si errabant illi qui volebant esse Pauli, quæ tandem spes eorum est qui volunt esse Donati ⁴? » prioribus partibus epistolæ tuæ non te refellisse ⁵, puto quod etiam ipse consideras in his quæ superius satis diximus. Non ergo, sicut tibi videris, et quasi ⁶ certus exultas, illa omnia quæ a Petiliano vel quolibet alio dicta sunt, recte dicta concludis. Ipso quippe ordine, quo a te breviter velut recolendo decursa sunt, ego potius in hac causa Maximianensium non ea recte dicta concludo; quia nec conscientia sancte dantis erat in Feliciano, quando Maximiano cohærens catena sacrilegii trahebatur; et a famosi criminis reo, ac per hoc a manifesto perfido baptizabantur, qui ab illo baptizabantur : nec origo et radix et caput ad salutem illis erat

¹ Act. ii, 38. — ² Exod. xiv, 22. — ³ 1 Cor. x, 2. — ⁴ Id. i, 12. — ⁵ Vide lib. i contra Petilian. cap. 4. — ⁶ Forte victor, ut supra, lib. iii.

homo sacrilegus; nec arbor bona erat in sacrilegi schismatis societate damnatus, et adhuc in eodem sacrilegio constitutus; nec bonus erat qui de bono thesauro cordis sui proferret bona¹, quando de illo et de aliis ejus sociis dicebatur, « Quorum os maledictione et amaritudine plenum est². » Et tamen quando cum illo vestri concordaverunt, baptismum quem talis dederat, non ipsius esse, sed Christi aliquando vi veritatis territi cognoverunt.

XXXI. Age jam videamus suo loco in epistola tu de Maximianensium causa quomodo te exuas. Omnes enim qui has litteras legunt, expectant procul dubio vel quid hinc a te dictum sit, ubi dictum sit, vel a me quid responsum. Itaque de Optato Gildoniano quod objectis meis respondisti, nolo discutere, nolo in hominis causa, de cuius a vestris damnatione nil ago, diutius immorari. Facio certe jacturam hujus objecti, et hoc fortasse apud posteros, cum illius fuerit oblitterata memoria: nunc vero quandiu sunt homines qui vitam illius moresque noverunt, parum me de illo dixisse, quam falsum potius conquerentur. Neque enim sic legunt litteras nostras, ut tu, qui ex me quæris, ille quem tanquam rapidum fluctum appellaverim, quid absorbuerit, cum illic habeas Prætextatum et Felicianum. Nam verba mea illic sic se habent: « Ita quidem³, inquam, isti insultant schismaticis suis, ut eos et mortuos et insepultos vocent: sed certe optare debuerunt ut sepelirentur, ne de multitudine jacentium in littore cadaverum insepultorum, Gildonianus Optatus incedens cum agmine militari tanquam rapidus fluctus ultra prosiliens, Felicianum et Prætextatum introrsus postea resorberet. » Hæc verba mea cum ibi legeris, cur non omnia posuisti? Cur me veluti arguis,

¹ Matth. xii, 35. — ² Psal. xiii, 3. — ³ Vide lib. I contra Petilianum, cap. 10.

non dixisse quid rapidus fluctus ille sorbuerit, cum ibi scriptum videas, « Felicianum et Prætextatum introrsus postea resorberet? »

XXXII. Quid enim aliud velut ad magnam defensionem suam respondere vestri solent, cum eis objicitur Prætextati et Feliciani talis receptio damnatorum, « nisi Optatus hoc voluit, Optatus hoc fecit? » Quod et ipsæ civitates Mustitana et Assuritana testantur, quæ se dicunt ex Optati comminatione Gildonianum militem formidantes coegisse episcopos suos ad communionem redire Primiani. Verum tu quia hoc ab illo factum, impudenter negari posse vidisti, hoc a me scriptum negasti, magis fortassis existimans litteras meas quam illam rem posse nesciri. Sed licuerit episcopis vestris, nescio quo Donatiano vel Numidico privilegio, de suo ignorare collega quidquid tota Africa conclamabat; cum Afris ab Afris objecta crimina, nunquam probata, toties absoluta, Orientalibus et Occidentalibus terræ finibus ignota esse non sinant. Valeat apud vos baptismus ab Optato datus, quem sic damnare noluisti, ut tamen non fueris ausus absolvere; et non valeat datus baptismus in Ecclesiis Apostolico labore fundatis, Corinthiorum, Galatarum, Ephesiorum, Colossensium, Philippensium, Thessalonicensium, cæterarumque in sanctis Litteris, quas et vos legitis, conscriptarum, ubi Cæciliani, non dico falsum illud crimen, sed forte nec verum nomen auditum est. Habuerit conscientiam sancte dantis Optatus in illa vita, quam tu, sicut scripta tua indicant, etiam si propter nos damnare erubuisti, tamen propter Deum absolvere timuisti, in illa etiam publica fama ubi latentem tibi visum est attendi posse conscientiam; et accusetur conscientia tot tantarumque gentium christianarum, quia remotissimas lites ignoravit Afrorum. Numquid etiam crimina istorum, Feliciani scilicet et Præ-

textati, quos trecenti et decem plenario concilio damnaverunt, similiter ignorare potuerunt.

XXXIII. Et adhuc objicis unitati catholicæ nescio quæ facta nostrorum, quæ aut falsa sunt, aut peccata non sunt, aut, etiam si vera atque peccata sunt, honorum societatem maculare non possunt. Neque enim boni communicant peccatis alienis, quibus utique faciendis non consentiunt; quamvis cum ipsis qui ea faciunt, donec de area Dominica sicut palea ventilabro ultimo separentur, non eorum peccata¹, sed Dei sacramenta communicent; et intra eandem sagenam velut pisces boni cum malis usque ad separationem, quæ in littore, hoc est, in fine sæculi tanquam in fine maris futura est, non ab eis corporum segregatione, sed vitæ ac morum diversitate disjuncti sunt². Sicut nec undecim Apostoli furtis Judæe communicabant; et tamen cum illo eidem Domino visibiliter cohærebant³, eundem magistrum audiebant, idem credendum Evangelium percipiebant, eadem sacramenta sumebant, corporali cum illo congregatione permixti, spiritali dissimilitudine separati. Sicut apostolus Paulus non communicabat contumaciæ et invidiæ, hoc est, diabolicis vitiis eorum qui non caste Christum annuntiabant; et tamen cum eis eundem Christum prædicabat, ejusdem Christi sacramenta participabat; et de his dicebat: « Sive occasione, sive veritate Christus annuntietur⁴. » Nam hos martyr Cyprianus amantissimus unitatis, non aliquo schismate vel hæresi separatos⁵, sed fratribus corporali congregatione fuisse commixtos, et intellexit et scripsit: sicut idem etiam ipse Cyprianus avaritiæ⁶, rapinis, fœnori collegarum non communicabat, quos dicebat esurientibus in Ecclesia fratribus habere argentum largiter velle,

¹ Matth. III, 12. — ² Id. XIII, 43. — ³ Joan. XII, 6 et XIII, 26. — ⁴ Philip. I, 18. — ⁵ Epist. ad Maxim. — ⁶ Lib. de Lapsis.

fundos insidiosis fraudibus rapere, usuris multiplicantibus fœnus augere; quod malum etiam idololatriæ comparavit: quorum tamen corporalem congregationem non refugiebat, ad eadem altaria consistebat, eundem sacratissimum cibum potumque sumebat. Illi enim non aliis, sed sibi iudicium manducabant et bibebant¹: ille autem cum talibus, non eorum peccata, sed mysteria Christi communicabat, conjunctissimus cœtibus, disjunctissimus moribus. Ad hoc enim et ille similitudines in Scripturis, et illa exempla præmissa sunt, ut disceremus frumentum esse, nec aream Dominicam propter paleæ commixtionem deserere²; pisces boni esse, nec propter commixtionem malorum discriptis retibus foras ire; vasa esse misericordiæ in honore facta atque mundata, nec propter vasa perditionis et contumeliæ de domo magna fugere. Nulla enim causa in utrorumque temporali congregatione atque permixtione laudabiliter tolerantur mali, nisi ne damnabiliter deserantur boni. Quod cum et vos in vestris tam multis et tam manifestis malis eadem necessitate faciatis; potes facile, si velis advertere, quod non nisi animositate sacrilega vos a Christianis tot ac tantis gentibus separatis.

XXXIV. Itaque non solum Optatus in illa Gildoniana societate notissimus, sed quilibet obscurus apud vos te sciente mali aliquid fecerit, cum eum non potueris a vestra communione separare, quia vel non tibi creditur accusanti, vel accusare non audes, ne non valeas comprobare; aut deserenda tibi est pars Donati, aut talis eris qualis ille, cujus peccatum non ignoras, quamvis dissimiliter vivas. Hoc non secundum veram, sed secundum vestram sententiam vobis rectissime dicitur. Quis enim nescit te alienum esse ab illius malo, si consensione pec-

¹ I Cor. XI, 29. — ² Matth. III, 12, et XIII, 47; 2 Tim. II, 20.